

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton.

Előfizetési ár: egész évre 14 korona, fél-
évre 7 korona. Egyes szám ára 30 fillér.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Debreczen, Kollégium;
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

A reformáció és a tudomány.

(Befejező rész.)

A reformáció és a tudomány kapcsolatos gondolatának bizonyítékául tekinthető az a közös jellegű és célú törekvés is, mely az ellentétek kiegyenlítése, illetőleg elhárítása révén elérhető egységes és összhangzó keresztyéni világnézet diadalmának biztosítására irányul. A reformáció elve szerint nevezetesen, az egyesekre és népekre egyaránt átalakító hatású evangéliumi szellemnek és erőnek, munkás, eredményes és üdvös tényezőként győzedelmeskednie kell az egyéni és közösségi élet minden vonatkozásában, hogy így az igazság, világosság és szabadság áldásában az egyetemes emberiség részesülhessen. Hasonlatosképpen a tudományosság révén, a különféle szellemi és erkölcsi képességek kifejtése, gyarapítása és érvényesülése folytán létrejövő eredményekben és vívmányokban részesedniök kell mind az egyeseknek, mind a nemzeteknek egyaránt. Mert, miként a összhangzóan működő, ép testi szervezetben a különböző rendeltetésű egyes tagoknak más-más élettevékenységi feladatuk van ugyan, de az egységes organismus nem nélkülözheti egyik tagjának a közreműködését sem: aként a szellemi és erkölcsi élet organizációjában minden egyes alkotó résznek, elemnek, tagozatnak megvan a maga külön joga és rendeltetése, de megvan az a kölcsönösségi viszony, közös tér és érdek is, melynél fogva kivétel nélkül mindegyik — bármily szerény és látszólag jelentéktelen — képességnek és tényezőnek a maga módja szerint érvényesülnie kell.

Az egyes ember és a közösség, a sok tag de egy test, a különféle szellemi adományok, de azonos Lélek eme benső egybekapcsolódásából következik az a reformációi elv, mely szerint minden egyes keresztyén, mint az evangéliumi hit, reménység és szeretet által vezérelt szent közösség tudatos tagja, kötelezve van arra, hogy Istentől nyert tehetségeit és javait készséggel és örömmel a többi tagnak és az összeségnek boldogulására fordítsa, hogy így minden vonatkozásban megvalósuljon a régi bölcs

jelszó: in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas. Viszont ennek az elvnek a folyamánya a tudomány abbeli célirányos törekvése, hogy tudniillik az ugyanazon örök Lélektől eredő különféle szellemi tehetségek gyümölcsei, részenként és összesen, emberi nemünk közös tulajdonaivá és a tökéletesedést elősegítő energiákká váljanak a hivatásos munkások missziója révén.

Ámbár azonban az igazság minél mélyebb, teljesebb és hűbb megismerésére törekvő és céltudatosan haladó tudomány, valamelyes közös és egyetemes jellegű világnézet kialakulását, a lényegében rejlő erők kifejtése folytán, bármi más szellemi tényező közrehatása nélkül, a saját törvényei szerint is elősegíthetné, úgyhogy egy-egy nemzetet csupán a tudomány hatalma is föl tudhatna emelni a műveltség szédületes ormaira: mindazonáltal a kultura történelmének igazolása szerint, az egyetemes szellemi és erkölcsi fejlődés érdekében, a tudományon kívül álló olyan tényezők közreműködése is szükséges, amelyek nélkül az emberi tökéletesedés pályavonalát el sem lehetne képzelni. Köztudomású ugyanis, hogy a vallás, mint a tudományhoz közvetlen közel álló szomszédos szellemi társhatalom, illetőleg a benne rejlő középponti jelentőségű erkölcsi eszmény, úgyszintén az egyéni és közösségi életben szemléltethető valláserkölségi megnyilvánulás, továbbá az ezzel kapcsolatos természetfeletti eszmékről, gyakorlati életelvekről, viszonylatokról alkotott különféle vélekedés, meg az elvek társulása következtében létrejövő közös tudat, főképpen a hitbeli meggyőződés — mondom, mindez —: mily rendkívüli mértékben elősegítheti — viszont azonban gátolhatja is — a tudomány szabadságát, föllendülését és érvényesülését. Ez a jelenség abból magyarázható meg, hogy a vallási érületben, tudalomban és életben mutatkozó elemek in ultima analysi az örökkévaló Istennel, a mindenség és a szellemerkölcsi lét alapfeltételével, a legfőbb ethikai fórummal vannak összefüggésben, és így azok mivoltának, értékének s horderejének kutatása, megismerése és alkalmazása, nem különben az egyéni és közösségi életre gyakorolt sok oldalú hatásának

kritikai megállapítása szerfelett gazdagíthatja az összes életjelenségek búvárlására illetékes és hivatott tudomány tárházát.

Ám a reformáció megtanított arra, hogy a vallás, közelebbről és kiváltképpen a keresztyénség, világtörténelmi jelentőségű hatalom ugyan, mely a népek életére, jellemére, műveltségére, tökéletesedésére mérvadó, sőt gyakorta döntő hatással volt, van és lesz: mindazonáltal annak halandó emberektől eredő és éppen ezért változó, múló szervezete, nevezetesen az egyház, sem isteni, sem emberi jog szerint nincs felruházva azzal a hatalommal, hogy a tudásvágyó szellemet a szabad vizsgalódásban, az igazság megismerésében, nyilvános hirdetésében és terjesztésében akármiféle érdekből is akadályozhassa, a vagy éppen a lelkiismeretet bilincsekbe szoríthassa. Amikor tehát a reformáció az őseredeti keresztyénség evangéliumi lényegét, örök érvényű elveit, jogait, szabadságát életre kelteni és győzedelemre juttatni törekedett, ugyanakkor egyszersmind felszabadította a lelkiismeretet a tekintélyelv igája alól, s ezzel a tudomány szabad fejlődésének akadályait, a hagyományos sorompókat és előfeltételeket szintén elhárítván: visszaadta az emberi szellemnek az *ot iure divino* megillető önálló, erkölcsi létjogát. Eképpen szabadult fel a tudomány a hagyományos megdermedettség állapotából és így jutott a szabad mozgás, erkölcsi függetlenség birtokába, aminthogy viszont ezen az alapon válhatik és válik a részrehabilitált kritikai kutatás következtében megismert igazság közös kincse és tulajdonná. Ez azt jelenti, hogy úgy az egyesek és népek, mint az egész emberiség, az evangéliumi keresztyén és igazi tudományos világnézet egységes összhangjában találhatják meg a boldogulás és tökéletesedés feltételeit, elemeit, gondolatát és megvalósulását.

Az ilyen közös gócból kiinduló és a szellemerkölcsi lét összes téreit átható, megtermékenyítő és gyümölcsötöző munkának nyomán, bizonyára nem erővel, sem nem hatalommal, hanem az Úr Lelke által győzedelmeskedik egykoron egyfelől a reformáció által vallott és védelt világidvezítő evangéliom, másfelől a népek tökéletesedését és boldogulását célzó és előmozdító tudomány. Az evangéliom és tudomány emez eszményi összhangjának létrejöveteleért, a szellemi és erkölcsi erők megújulásáért, az Isten országa dicsőséges diadalaért, vagy ami ezzel ugyanaz: a világosság, igazság és szabadság eszményeinek megvalósulásáért dolgozik, küzd és él ez a mi egyetemünk is hivatása szerint.

*

Ez a gondolat újítja fel emlékezetünkben a reformáció és a tudomány ama kiválóan nagy jelentőségű közös alapelvét, mely az erkölcsi felelősség benső érzetében és tudatában határozódik, ami

viszont bármely hivatás méltó betöltésénél nemcsak indíték és zálog, hanem egyúttal biztosíték is. A reformáció bajnokai nevezetesen az Istennek köteles számadás tudatától áthatva szólottak és cselekedtek. Vallástételük, példájuk, műveik, törekvéseik az erkölcsi jellem tündöklő alaperényéről, a mélyen érzett felelősségről tanúskodnak. Máskülönből életük és működésük hűtlen szolga sáfárságához volt volna hasonlatos, holott pedig ők fénylenek, mint a nap, és mert sokakat az igazságra vezéráltak, ragyognak, miként a csillagok örökké. Ezenképpen a tudomány hivatásos művelőinek is minden külön szabályzat nélkül szünetlenül szem előtt kell tartaniok, hogy ők nem béresek, nem kontárok, hanem a minden földi törvénynél szigorúbb és tekintélyesebb erkölcsi parancs szerint megállapított kötelességnek példaadó teljesítői tartoznak lenni. Miért is a mi programunk a felelősségre való emlékeztetéssel kezdődik, folytatódik és zárul, amennyiben életünknek és tevékenységünknek az erkölcsi eszményiség által követelt kötelező feltételekkel, végső elemzésben az Isten akarataival mindenben egyezőnek kell bizonyulni. Csakis akkor és úgy vagyunk és maradunk hivatásunk színvonalán az igazság méltó hirdetői, a tudomány szakavatott művelői, a szabadság hű őrei és a világosság terjesztői, ha semmi részben sem vádol a lelkiismeretünk s ha felelőségünk teljes tudatában mindig készek vagyunk számot adni a reánk bízottakról. Úgy van. A tudomány temploma papjainak emberektől függetlenül, állandóan az igazságot, a meggyőződésből elfogadott és vallott valóságot szabad és kell szólaniok, viszont erkölcsiségüknek a tökéletesedés elve és kánona szerint kell igazodni, példaképeknek, díszére emberi nemünknek és mindenek felett tudatában a legfőbb mennyei fórum előtt köteles felelőségnek.

Mivel tehát úgy a reformáció, mint a tudomány az erkölcsi felelőséget az egyéni öntudat gócpontjába plántálta be: ez ok miatt mindkettő az egész embert viszi foglyúl az igazságnak, és ezen a réven oly hatásokat, alkotásokat, értékeket és tényeket képes felmutatni, amilyenekkel azonos eredményeket a szellemerkölcsi világ más — habár szintén áldásos — téerein nem találhatunk. Ebből természetszerűleg következik, hogy az erkölcsi felelőség érzetének és tudatának az egyéniség szentélyében való olthatatlan lángolása, világolása és ragyogása, úgyszintén a köz-társadalomban érvényesülésre jogosított energiák kellő kifejtése és gyarapodása felett őrködni — az egyetemnek általában, a mi egyetemünknek pedig különösen oly életfeladata, amelynek sikeres megoldásával, véres harcok árán kivívott győzedelmeknél sokkal fényesebb, mert hervadhatatlan és enyészhetetlen dicsőséget szerez mind magának, mind a nemzetnek, a hazának és az embervilágnak.

A reformáció és a tudomány eme felelősségi közös alapelvét a folyamatos jelen által parancsolt kötelességek határai és méretei nem korlátozzák, sőt annak gyökérszála vissza nyúlnak az ősi múltba, iránya és érvényesülési színtere pedig a tökéletesség célpontjáiig ér el. A reformációt ugyanis az az erkölcsi kötelező felelősségtudat vezérelte, hogy bibliai alapon kezdeményezett tényeiért az Istennek számadással tartozik. Evégből egyáltalában nem szakított a keresztyénség másfélezer éves múltjának hitbeli és ethikai alapigazságaival, sarkalatos tételeivel, sem nem vitatta az egyház jogos igényeit s nem ostromolta annak áldásos intézményeit; még kevésbé tagadta az evangéliom egykori diadalának elérése végett megkívántató szervek, utak és módok szükségességét, sőt mindezeket a láncszemként egymásba kapcsolódó történelmi vívmányokat, létesítményeket, jogokat és érdekeket a keresztyén egyháznak és a keresztyénségnek bibliailag igazolt létfeltételeiül, biztosítékaiul és az Isten országa megvalósulására irányuló evangéliomi misszió sikerének zálogaiul vallotta és nyilvánította. Nemcsak, hanem arra is megtanított, miképpen kell a hithű elődök által a szentírás szellemében becsülettel megállapított határmelegyek érintetlenül hagyása mellett az őskeresztyén hitbizományt, az erkölcsi felelősség tudatában hamisítatlanul, épségben megtartani, megóvni és az utókor számára biztosítani.

Hasonlatosképpen a tudomány fejlődésének folyamata azt igazolja, hogy a tapasztalati lét lényegére és jelenségeire, úgyszintén a természetfeletti eszmevilágra vonatkozólag hajdan kiderített eredmények évezredek múltán is méltó értékelésben részesülnek, ha ugyan a tárgyilagos bírálat tűzpróbáját kiállják és elemező vizsgálat után a szellemi erkölcsi élet rengeteg kiterjedésű keretébe összhangzóan beillőknek bizonyulnak. Viszont semmiféle tekintélyelv, avagy hatalmi parancs sem erőszakolhatja rá a tudományra, hogy a szabadság jogának korlátozásával és az erkölcsi felelősség mellőzésével, önállótlanul és szolgálilag olyan tételeket védelmezzon, hirdessen vagy terjesszen, amelyek még ha szinte nemzedékről-nemzedékre öröklött csoportigazságok, illetőleg közösségi irányelvek volnának is, mindamelllett a tudomány és a lelkiismeret részrehajlatlan ítélőszéke előtt meg nem állhatnak, sem istápolást nem igényelhetnek. A tudomány hivatási munkája folytonos reformációi tevékenység, amennyiben a múlt idők igazi kulturális értékeinek megóvása és fejlesztése mellett oszlatja a tudatlanság ködét, irtja, gyomlálja az emberi nem őskora óta felburjánzott babonákat, előítéleteket, tévtanokat, balhiedelmeket, igazolatlan feltevéseket és téves következtetéseket, másfelől pedig bárminemű kasztszellem száműzésével, tisztán az egyetemes közművelődés és tökéletesedés

céljának elérésére tör és a felelősség teljes tudatában hat, alkot, gyarapít a múlt szilárd alapjain a jövő korszakok számára.

*

A tudomány ezt a hivatásos, közhasznú tevékenységét bármi egyéb kellék birtokában is csupán akkor képes kifejteni és az egyetemes tökéletesedés célját csak úgy bírja megközelíteni, ha — amint már érintém, — bárminemű elfogultságtól mentesen és akármiféle külső tekintélytől függetlenül, a szabad vizsgálódás révén megismert igazsághoz meggyőződéssel ragaszkodik és az ily módon megismert igazságból eredő szabadságban tántorítatlanul, állhatatosan kitart mindvégig. Éppenúgy, mint a reformáció, amelynek egyetemesen ismert és elvülhetetlen alapelve az egyéni és lelkiismereti szabadság, ami nélkül öntudatos vallásosság, szellemi és erkölcsi tökéletesedés, nemzeti önállóság, jogegyenlőség, közbiztonság, általában valódi élet és fejlődés el sem képzelhető. Ebből magyarázható meg, hogy a keresztyén hívőre nézve legbecsesebb jó az evangéliom szellemében felmagasztosuló élet szabadsága; viszont a legboldogítóbb tudat a belső és külső terhektől való mentesség, amikor a szellem szabadon szárnyalhat és az eszmék és ismeretek birodalmának térein bátran mozoghat, akadálytalanul kutathat, bizvást haladhat. Hiszen még az érzéketlen teremtmények összesége is vajudva eped a múlandóság rabságából való megváltás és a dicsőséges szabadságra eljutás után: mennyivel inkább szabadságra van hivatva a szellemi és erkölcsi képességekkel felruházott ember. Igazi szabadságról azonban csakis ott és akkor lehet szó, ahol és amikor úgy az egyes ember egész lényét és életét, mint az egyénekből alakult társadalmat minden ízében és teljesen, a bűn, sötétség és kárhozat minden nyűgétől szabaddá tevő, szent igazság irányítja, vezérli és kormányozza. Ezért valljuk, de meg tapasztalatilag is észleljük, hogy az igazi szabadság egész mivoltában, hatásaiban és eredményeiben egyaránt, bámulatos erkölcsi erő, éltető világosság, eszmény, végcél, amely ellen szentségtörés bűnét követi el az, aki méltatlanul, hűtelenül, gonoszul él vagy bánik vele.

Am, amennyire indokolt, jogos és áldásos az igazi szabadság érvényesülése, éppen annyira indokolatlan, jogtalan és veszedelmes volna az álszabadság, az önkény felülkerekedése. Bármi ilyes körjelenség elhárítása, sőt megelőzése végett úgy a reformáció, mint a tudomány már gyökerében elfojt minden olyanfajta túlzó vélekedést, és olyan irányú törekvést, amelyik az evangéliomi és lelkiismereti szabadság örve alatt, a szellemi és erkölcsi világ egyetemesen vallott alapigazságaival, eszményi rendeltetésével és céljával ellenkező érdekeket, avagy önző, hiú dicsvágyat akarna istápolni és szolgálmi.

Csakis ahol az evangéliom szelleme él, munkál és vezérel: ott van igazi szabadság! Az igazi szabadság birtokában pedig soha sem téveszthetjük szem elől a vallás és a tudomány, az elmélet és a gyakorlat, az empirizmus és a metafizika, meg általában a művelődés és tökéletesedés más-más térein és fokain, úgyszintén a közéleti vonatkozásokban észlelhető ama határvonalakat és sorompókat, amelyek az együgyűn azon szellemi forrásból eredő különböző képességeket és erőket, meg az ezek kifejtése révén elérhető eredményeket s vívmányokat egymástól — noha gyakorta alig-alig fölismerhető módon — elkülönítik; viszont azonban állandóan tekintettel vagyunk arra az eszményi egységre, amely az emberiség tökéletesedését elősegítő energiák, mint megannyi szellemi hatalmak között nyilván megvan, aminthogy valóságos létezéséről a szellemerkölcsi élet összhangja tanúskodik is. Ezt az eszményi harmóniát, mint a tudomány varázslatos erejének győzedelmi szent symbolumát védelmezi, óvja az egyetem bárminemű téves, hamis, elvtelen kísérletek ellenében, oly módon, hogy az önkényesen értelmezett szabadelvűség szerelenségeit, úgyszintén a fegyelmezetlen és negatív irányzatú kulturtörékvéseket a szellemerkölcsi szabadság színterétől távoltartja, elszigeteli, hatástalanítja, ellenben a szellemi és erkölcsi értékek elfogulatlan becslését, méltánylását, úgyszintén a lelki képességek megfelelő érvényesülését előmozdítja; az igazságot, a jogot, a szép, a jó, a boldogító eszméket, az évezredekben át bevált elveket és üdvös hatásúaknak bizonyult életerőket diadalra juttatja.

Természetes azonban, hogy ezt a dicsőséges diadalt még az egyetem hivatásos, felelős, céltudatos és képes szellemi munkásainak egységes szervezetbe tömörülő tábora is, egyedül a szabadság birtokában és a szabadság állapotában vívhatja ki. Szabad pedig akkor vagyok, ha egész lényemet és minden tehetőségemet, készséges engedelmisséggel, önzetlenül oda szánhatom, oda szentelhetem és feláldozhatom az előttem legfőbb örök erkölcsi jónak, az igazságnak és az igazság hűséges szolgálata által a társadalomnak, a hazámnak, a nemzetemnek és embertársaimnak boldogítására és Istennek dicsőségére.

Minthogy azért a reformáció is, a tudomány is az igazság diadaláért, a szabadságért, az egyetemes tökéletesedés céljának eléréséért dolgozik, küzd, lelkesül: ne engedjétek soha, hogy a sötétség szolgái csak egy szempillantásig is elnyomják, eltiporják az igazságot és békóba, bilincsbe verjék a szabadságot. Legyünk egyen-egyen józanok, éberek, minden vonatkozásban fegyelmezettek, bátrak, állhatatosak. Tartunk ki rendületlenül, hiven a küzdés porondján, főképpen most, a megpróbáltatásoknak, válságoknak, ítéletszerű rázkódtatásoknak emez egyre komorabb

időszakában, amikor anyagi érdekharcok miatt nemcsak a magán- és közélet, hanem a nemzetek és államok erősségeit, biztosítékait is veszedelmek fenyegetik s a lelkeket kívülről harcok, belülről rettetések háborgatják szüntelen. Hajh! ilyen és hasonló jelek és válságok előzték és előzik meg az országok katasztrófáit minden időben. Ilyen és eféle világbonyodalom közepett a minden irányban és úgy fent, mint alant érvényesítendő reformáció és a tudomány az a szellemerkölcsi társhatalom, amelynek ereje — Isten irgalmasságából — megszabadít a romlástól. Azért mondom, hogy miként négy évszázaddal ezelőtt, úgy jelenleg is, a szellemi, erkölcsi, egyházi, állami, magán- és közélet óhajtván várt megújulásának és ezzel együtt ama reménybeli jobb, boldogabb, dicsőségesebb jövődönök előfeltétele és záloga — a reformáció és a tudomány.

Dr. Erdős József.

Dr. Baltazár Dezső püspök harctéri látogatása.¹

I.

A tiszántúli református egyházkerület püspöke *Dr. Baltazár Dezső* a világháború első napjától kezdve lelke egész melegével ölelte át a harctéren küzdő, vagy a kórházakban szenvedő katonavéreinket. Székelyhelyén, Debreczenben a menetszázadokat magabúcsúztatta, erősítette a szentvacsora kiszolgáltatásával, a harctérre s a kórházakba ezerszámra küldöztt a vallásos iratokat, ilyenek előállításáról saját hatáskörében gondoskodott s a minél szélesebb körű terjesztés érdekében meglepő eredménnyel nagy összegeket gyűjtött; itthon létesítette a debreczeni „Katoná-Otthon“-t, melynek fiókjait állította fel Königrätzben, Jaromirban s a wolhyniai fronton; a sebesült katonák megfelelő kiszolgálása céljából 40 rendes és segédlelkésként képeztetett ki vonatkísérőkül, betegnyugvó- és kórházparancsnokokul; nagy eréllyel vette kezébe s juttatta sikerre a református tabori lelkészet leszorított ügyét.

Katonáinkkal együttérző lelkét e sokoldalú s eredményekben gazdag munkásság azonban nem elégitette ki, úgy érezte, hogy neki, a menetszázadok búcsúztatójának, a végső győzelemig harcra buzdító szónoknak, a honvédelem jogos s szükséges voltát vitató polgárnak s az egyházkerülete papjai elsejének egy lépéssel tovább kell mennie: el kell vinnie a vígasztaló, a fölemelő, az erőket megacélozó evangéliomot a harctérre, a tabori kórházakba; vállalnia

¹ Lapunk ez évi 27. számában vázlatos jelentést közöltünk püspökünk harctéri útjáról abban a reményben, hogy részletesebb referádát is fogunk adhatni. Mivel ez a reményünk nem teljesedett, többek óhajára és okulására közöljük a Református Katonák Lapjában megjelent és mult számunkban említett leírást.

Szerk.

Tompa Mihály.

(Születésének százados évfordulójára.)

Aki a maga korának híven kifejezi hangulatát, aki egy egész nemzedéknek az érzés- és gondolatvilágát bele tudja önteni a maga műveibe, az nagy költő, az utókor haláljára méltó, a halhatatlan nevet megérdemlő költő.

A magyar nemzetnek ilyen nagy költője Tompa Mihály, akinek ma van a születése napjának századik évfordulója. Tompa a szabadságharcra következő súlyos éveknek, az abszolutizmus korának volt a leghivatottabb és leghatásosabb költője. Ami sötét gyász, keserű fájdalom nehezedett a legyőzött nemzetre, amennyi titkolt könny égette a magyar ember szemét, ahány megalázó csapás vérezte testét, de viszont amennyi önérzet, büszkeség, bizalom, remény és hit lakozott a sajnárgatott, de meg nem tört lelkek mélyén, az mind megtalálható Tompa hazafias elégiáiban, oly műveszi és mégis oly természetes allegóriáiban. Édes vigasz, gyógyító balzsam áradt e költeményekből a szomorú Bach-korszak minden fájó sebére, de egyszersmind kihangzott belőlük a keserű panasz, a bosszús vád mindazért a méltatlanságért, amellyel a győztes, elbizakodott hatalom éreztette a maga erejét.

Az allegória sohasem bizonyult olyan megfelelő, olyan jogosult műformának, mint az 50-es években, mint a Tompa kezében. Nemcsak a nyomasztó külső körülmények, nemcsak az abszolutizmus kicsinyes zaklatásai, bosszantó üldözései követelték a burkolt beszédet, de magának a még ezer sebből vérző, újabb és újabb gyötrelmek közt vergődő nemzetnek is sokkal jobban esett, ha nagy veszteségére, borzalmas helyzetére a költői képek műveszi fátyolán át nézhetett, ha a költő gyöngéd kézzel áttetsző leplet teregetett a hazának összemarcangolt testére.

A zsarnoki hatalom embereit vérig bosszanthatta, hogy a költő őket a hős oroszán holt teteme fölött tort ülő ronda varjaknak nevezi (*Pusztán*), de a képes beszédet nem illett magukra érteni; viszont a magyar hazafi, mint a sebzett vad a rengetegben, kinjának így adott hangot a költő szavaival. A magyar nemzet a reménynek, az önbizalomnak, a jövőbe vetett hitnek egy-egy üdítő italát szívta magába, mikor Tompa költeményeiből olvasta, hogy ő az a *Terebélyes nagy fa*, amelynek kérgén túl nem hatolt a szű, hogy benne ég *A tűz*, a hazaszeretet tüze, amelyet el nem olthatnak a tengerek árjai, hogy ő az az *Ikarus*, aki az egész világnak példát adott nagyot-merésre, hogy az ő fia az az *Uj Simeon*, aki a megváltót, a haza megváltását nem hiába várja. S ha néha a költőt magát is elfegta a kétség és *A gólyához* így kiáltott: „*Neked két hazát adott végzeted; Nekünk csak egy volt! az is elveszett!*” a

kétségbeesés hangját felváltja a buzdító szózat, mikor a haza képében *A madár fiaihoz* így szól: „*Fiaim, csak énekeljetek!*”. Ezekkel a fájdalomcsillapító, hitelésztő, reménygerjesztő költeményekkel éppen olyan hivatást teljesített Tompa a forradalom után, mint Petőfi a maga szabadságot hirdető, hareralelkesítő dalaival a maga idejében; amint hogy ezek az allegóriák csupán művészeti szempontból is a magyar hazafias lírának örökbeeső termékei, méltók arra, hogy Berzsenyi, Vörösmarty, Petőfi ódáival és dalaival egy sorban foglaljanak helyet.

Petőfi ezt a jelíget választotta költeményeihez: *Szabadság, szerelem*; Tompa költszetére pedig ezt a hármast jelszót tűzhetnők rá: *Haza, természet, család*. Érdekes, hogy Tompa, míg a hazának életet hirdet, a természetből leginkább az elmúlást szereti megénekelni. Tompa az ősz költője; maga mondja: „*Ősszel születtem, hervadt lomb alatt!*”. S amily rajongással dicsőíti Petőfi szülőföldjét, az Alföldet, éppen oly hűséges Tompa a születése idejéhez (Mihály napra született), a különben Petőfi által is oly gyönyörűen megénekelte szeptember végéhez.

A magyarországi ősznek a szépségei, az erdő lombhullatása, a virágok hervadása, a napfény fogyása, az árnyék növekvése, szóval a múlandóságban rejlő szépségek egy költőnk sem hatották meg annyira, mint Tompát, aki a maga meghatottságát át tudja ültetni ezer meg ezer olvasójának a lelkébe.

Családi költeményei közül is azok szólnak szívünkhöz leginkább, amelyekben veszteségeit, gyászát siratja és amelyekben oly korán bekövetkezett halálával néz szembe. De akár természeti elmúlást, akár a maga múlandóságát éneklő költő, az enyészeti fájó gondolatát mindig megenyhíti a remény, a feltámadás érzésével, amely *Utolsó verséből* csendül ki legmegindítóbban, de egyszersmind legfölemelőbben.

Tompa a béke idején is a művészeti gyönyörűségeken kívül a nemzeti érzés és öntudat hatalmas forrása volt, most a háborúnak mindent megrendítő viharában az ő erős lelke, az ő törhetlen hite, a pusztuláson mindig fölülkerekedő reménye és bizalma minden magyarnak támasza, az egész nemzetnek éltető erőül szolgálhat.

Debreczenben, 1917 szeptember 28.

Kardos Albert.

Egyház

Lelkészegyesületi gyűlés Felsőszabolcsban.

A felsőszabolcsi református egyházmegye lelkészegyesülete szeptember 13-án népes gyűlést tartott Kisvárdán. Első helyen kegyelettel adózott néh. Keresztési Sándor volt nyírmadai lelkész és tanácsbíró emlékének.

A mély hatást keltett emlékezésedet Molnár Miklós szabolcsbákai lelkész tartotta. A kiterjedt családot két fia (kettő haretéren van), 3 lánya és egy menyje képviselte. Ezután Kovács Lajos kisvárdai lelkész értekezett a *diakonisszaügy fontosságáról a belmissziói munkában*, kapcsolatba hozva azt a reformáció 400-ados évfordulójával. Igen helyesen mutatott rá, hogy a belmissziót a legmesszebbmenő szociális tevékenységgel kell egyesíteni. — A másik előadó ifj. Görömbei Péter mándoki lelkész volt. A tőle megszokott lendülettel, széles ismeret- és látókörrel fejtegette a protestantizmus problémáját, szinte a reformáció 400-ados jubileumával kapcsolatosan. Rámutatott, hogy a protestantizmus maga teljességében és erejében *kultúra* volt, ma pedig inkább *kultusz*. S emiatt nincs meg benne az a hatalmas élettevékenység, amely a múltban annak szint, jelleget és erőt kölcsönzött. Ennek okául azt tünteti fel, hogy iskoláink az egész vonalon nem azok az izzó kohók, amelyek hajdan a protestáns jellemeket kiformálták s a protestáns öntudatot és erőt megteremtették. Az előadást parázs vita követte. Talán inkább az önvád, az önérzet háborgatta a lelkeket, amidőn tiltakoztak életünk tespedése, pangása ellen. — Majd a lelkészi özvegyek és árvák szomorú sorsával foglalkozott a gyűlés. Fájdalommal vettük tudomásul, hogy 11 millió korona vagyon mellett, egy özvegynek csak 840 K, egy félárvának 168 K, egy teljes árvának 252 K segély jut. Kimondottuk, az egyetemes konvent 295—1916. sz. határozatában foglalt felhívásra, hogy ezeket a segélyeket 1200 K, 200 K és 300 K összegre óhajtjuk felemelni s készek vagyunk e célra fizetésünk további $3\frac{1}{2}\%$ -át, összesen tehát 7% -át évi tagsági díj gyanánt felajánlani. Az azonban az óhajtásunk, hogy az egyházak fenntartói járuléka is emeltesse fel 2% -ról 5% -ra, — s hogy gondoskodjék a konvent úgy a gyámintézet 11 millió, mint az országos közalap 7 millió K vagyonának jobb jövedelmeztetéséről; mert bizony azzal ma olyanformán cselekszünk, mint az az evangéliumi szolgáló, aki a földbe rejtette a talentumokat. A stóladíjak általános rendezését egyházkerületünk 44—917. számú határozatával napirendre tűzvé, gyűlésünk azt javasolja, hogy a kereszteleési stóla 2 K-ban, az esketési a templomban, vagy a lelkészlakon 5 K-ban, magánháznál 20 K-ban; a temetési stóla imádsággal 5 K-ban, orációval 10 K-ban, prédikációval 20 K-ban állapíttassék meg; a kántori díj pedig minden temetési esetben 5 K legyen. A szegények ingyen szolgálatban részesüljenek. — Ezek után afelett folyt az eszmecsere, hogy a reformáció jubileumi ünnepét minő alkotással tegye emlékezetessé egyházmegyénk. Vas Mihály elnök indítványára kimondta lelkészegyesületünk, hogy 10,000 K alapítványt tegyen egyházmegyénk, egy Kisvárdán felállítandó *szeretetház* alapjául, amely egyúttal kálvinistaotthon jellegű is legyen, ahova a Kisvárdában járó lelkészek és tanítók, mint otthonukba mehessenek. Az alapítványi összeg előállításához egyházmegyénk 45 rendes lelkésze 200—200 K-val járuljon, 10 év alatt, 20 koronás részletekben fizetve. Reméljük, hogy az erőnk feletti áldozatokban megnyilatkozó lelki készségünk Isten előtt kedves leend s megsegít annak végrehajtásában. A jubileumi istentiszteletet az e. m. gyűléssel kapcsolatosan október 3-án tartjuk.

Tudósító.

Szeremley Barna

1870—1917.

Horatius, a római irodalom nagy bölcselmi költője Sestiushoz, gazdag, előkelő barátjához írott egyik ódájában ezen igazságot köti annak szívére: *Vitae summa brevis, spes nos vetat inchoare longam.* E latin idézet tartalma az, hogy rövid az élet, futó volta arra int, hogy reményeink megvalósulásáról ne álmodozunk, mert azok buborékként válnak szét, felhökként fészlanak el.

Ha rövid volt embernek élete ahhoz, hogy lényének tartalmát, szelleme gazdag tárházát felszínre hozza, törekvéseit embertársai javára gyümölcsöztesse, rövid volt ezen jeles név hordozójáé, akit 15 évvel ezelőtt a kisújszállási református főgimnázium fenntartó testületének bizalma középiskolája igazgatói székébe ültetett.

Helyezzen bármely térre a Gondviselés, ha odaadó fáradsággal, buzgalommal töltöd be tisztedet, a társadalom javára dolgoztál! És ki gondoz drágább kincseket, kinek a kezeire van bízva nagyobb érték, mint a paedagoguséra, a tanáréra? Hiszen a szülők legdrágább értéküket, gyermekeiket, azok lelkének kiképezését ruházták reájok. Reabízták a középiskolai tanárra épen akkor, midőn a családi otthonnak nevelése után, elvégeztével az elemi ismereteknek, a szellemi tanulmányok előcsarnokába, a gimnáziumba vezetik föl gyermeköket. Ott nyolc hosszú esztendőre terjed a pálya! E pályának őrei, a szellemi képzés vezetői, munkásai a tanárok. Köztük volt igazgatótanár Szeremley Barna.

Mélyen járó tanultság, emberbaráti nemes érzés, ebből folyólag embertársai boldogítására irányuló törekvés, szerénység és egyszerűség jellemezték.

Mennyi nemes vonás! Mily gazdag lelki tartalom! Ily lelki kincsek birtokosának ismertük a paedagogust, tanártársai közt az elsőt, az igazgatót. És e lelki vonások hordozójának övéi boldogítása mellett egyetlen törekvése volt: virágzóvá tenni a gondjaira bízott tanintézetet, gyöngéd szeretettel vezetni a szellemiekben az ifjúságot, benső barátsággal ápolni tanártársai közt az összetartás érzését, hogy lelköket megnyerhesse önmagának, vele együtt a tanítás és nevelés azon magasztos intencióinak, melyeknek az ő szíve, lelke, nemes egyénisége volt melegágya. Ime, törekvései megsemmisültek, mert futását a cél felé, eszméi megvalósítására irányított buzgalmát összezúzta a halál. A halál, mely közös sorsunk, mely megjelenik a szegények kunyhói előtt éppen úgy, mint a királyok palotáinak küszöbén.

Bántó volna e keserű tapasztalat, fájó volna az elmúlás, ha nem tudnók, hogy a jó mindig magában hordja a maga jutalmát. A társadalom munká-

sainak buzgalmát honorálja a jók elismerése ; nevek fenn marad, nemzedékek áldják emléköket. Az igaznak emlékezete áldott (Péld. 10. 7.), mondja a bibliai bölcs. Az ideákat megvalósítja a haladó idő, előtérbe lépnek új munkások, kik a szépet, jóért, igazért odaadással küzdenek.

E gondolatok birtokában vázolom az alábbiakban több, mint két évtizeden át munkatársamnak, elköltözött kedves barátomnak életét és pályafutását. Ha fogyatékos lesz rajzolatom, mentse a körülmény, hogy rövidre fogott életírás akar lenni munkám, mely inkább csak kereteket jelöl meg és nem az elhagyott élete minden pontját magába foglaló emlékezés.

* * *

Szeremley Barna 1870 február 3-án született Tiszadobon néhai Szeremley József és néhai Vári Piroska szülöktől. Édes atyja szülőhelye református lelkésze volt, majd hajduböszörményi pap, az alsószaboles-hajduvidéki egyházmegye esperese. A családi házban gondos nevelésben részesült. Otthon szülői tekintetek alatt a helybeli hat osztályú gimnáziumban, majd a késmárki ág. ev. főgimnáziumban nyerte gimnáziumi kiképezését. Itt tett az 1888. évben érettségi vizsgát.

Ez év őszén már a budapesti tudományegyetem bölcsészeti tanfolyamainak hallgatója, szaktárgyakul a latin és magyar nyelvet, irodalmat választja. Az 1893. évben absolvál, 1895-ben pedig tanári paedagógiai vizsgát tesz, megszerzi oklevelét.

A magyar felekezeti középiskolák, köztük éppen a református főgimnáziumok ekkor vannak átalakulóban. Egy évtizede, hogy megszületett az 1883. évi XXX. törvények a középiskolákról. A törvény a felekezeteknek az állam felügyelete és anyagi istápolása mellett engedélyezi középiskoláik fenntartását, meghagyja azok autonóm kormányzatát kezökben.

Az 1894. év szeptember 12-én nyílik meg a kisújszállási főgimnázium új, palotaszzerű, modern épülete, lesz teljessé az előbb hat osztályú középiskola. Új tanárok kerülnek az intézetbe, a régiek — Keszi Hajdu Lajos, Koncz Lajos és többen — elhalván, részint nyugdíjba távozva.

Szeremley Barna már az 1893—94. tanévben helyettes tanárként került az intézetbe s ez időponttól fogva halála napjáig, 1917 szeptember 16-ig hűséges és fáradhatatlan munkása annak, előbb mint tanár, majd 1903-tól, a jeles Pallagi Gyula halála után annak igazgatója.

Neves előd kidőltével veszi át az intézet kormányzását. Szinte maga is megdöbben a megbízatás nagyságától, melyet nem keresett, amelyet csak a vezető férfiak erős rábeszélésére vállalt el. Tudatában

van feladata súlyos voltának, melyet vállaira ruháztak ; épen ezért munkája közben soha nem kérkedik, de a megoldásra váró feladatban kartársai meggyőzését keresve, igyekszik megalapozva tervét. Ezért, mert a maga egyéniségét soha nem helyezi előtérbe, de szeretettel s az ügy javára irányuló készséggel van felruházva, tanártársai mindig meghallgatják és lelkesen követik, mert meg vannak győződve, hogy ő csak jót akar, békét és áldásos sikert az iskola ügyeiben. Ebben rejtett nagy hatásának titka, ez volt célzatai érvényesülésének legfőbb oka. Az alatt a másfél évtized alatt, 1903-tól az 1917—18. tanév legelejéig, melyet igazgatói vezetése alatt tölt el a kisújszállási főgimnázium, békés virágzásnak éli korát, melyben a tanárok egymást megértve fáradoznak, dolgoznak, fenntartó testület és tantestület közös méltánylásban egymásközt: így szellemileg épül és fejlődik az új tanintézet. Beszédes bizonyítéka ezen áldásos állapotnak az a sok stipendium, mely az ő vezetése alatt az aránylag nem túl nagy helyi társadalomban és a vidéken a szegény tanulók felsegélésére összegyűlt.

A vázoltak körülbelől nyújtják már Szeremley Barna tanári és igazgató működése rajzát. Ezt azzal kell kiegészítenem, hogy ép ily melegszívű tanár a katedrán és az iskolán kívül az ifjúsággal szemben. Nincs a szegény tanulók fenntartására konviktus az iskolával kapcsolatban, hiszen ha állított volna, a leglátogatottabb lenne a kisújszállási gimnázium a Tiszavidék középiskolái között ; ő addig buzdít és fáradozik, hogy a helyi társadalom 36 ezer korona tőkét hoz össze tápintézeti célra.

A konviktus felállítását megakasztja ugyan a legutóbbi idők tanügyi törekvése, az internátus-alapítási terv, meg a dúló háború, de oda irányítja a fenntartó testület figyelmét, hogyha már tápintézet nem alakul a szegény tanulók javára, a felgyűlt tőke kamatjövödelmének jórésze nyújtatik e célra. Ily szellemben hoz a presbiterium határozatot 1915. évi június 6-iki gyűlésében.

Buzgó törekvéseit jutalmazza a fenntartó testület, midőn a tanári-kar ajánlatára az 1914—15. tanév végeztével, midőn 6 éves igazgatói megbízatása lejárt, harmadszori igazgatóvá választásakor állandó igazgatóvá választja meg.

Tudós, tanult ember! Szakirodalmi lapokba, folyóiratokba dolgozik. A vallás- és közoktatásügyi minisztérium középiskolai szakosztálya hivatalos tan-könyvbírálatokat többször bíz reá. Az Uránia társaság egyik munkás tagja. Az Uránia című folyóirat irodalomtörténeti dolgozatokat közöl tőle. Az Uránia 1904-ik évfolyamában egy nagyobb tanulmány jelent meg tőle és Hornyánszky-nál ily cím alatt : „Arany János jelleme epilógusa tükrében“. Irt még és fordí-

tott a helyi lapba, a Debreczeni Protestáns Lapba, a Pesti Hirlapba.

Főbb tanulmányai és cikkei a következők: *Bessenyeinek egy politikai munkájáról*. Egyetemes Philologiai Közlöny. 1891. *Igaz Sámuel* (képpel). Vasárnapi Ujság. 1893. *Egy labanc vers az 1861-iki országgyűlésről*. Irodalomtörténeti Közlemények. 1893. *Adalékok a nyelvtörténeti szótárhoz*. Magyar nyelvőr. 1893. *Virág és Horatius*. (Összehasonlító irodalomtörténeti tanulmány.) Kisújszállási főgimnázium értesítője. 1895. *Nagy Imre költeményei*. Második kiadás-hoz életrajz és kommentár. 1897. *Gerard du Beaugardnak egy történeti novellája franciából*. Pesti Hirlap regénycsarnoka. 1898. *Néhány vonás Arany János jelleméből*. (Kisújszállás és Vidéke. 1901. *Gyöngyösi István Palinodiájáról*. Urania. 1901. Munkatársa volt Bartal Antal: *A magyarországi Latinság Szólárának*. *Arany János jelmeze epilógusa tükrében*. (Irod. tört. tanulmány.) Urania. 1904. 4., 5., 6. számok. *Tarca (a komikumról)* és *vezércikk (a tápintézetéről)*. Kisújszállás és Vidéke. 1903. 28—30. sz. és 1904. évf. 2. sz. *Nekrológ Gulyás Lajosról*. Debreczeni Prot. Lap. 1904. 8. sz. *Palinodia* (megismételt ének) *a Palinodiáról*. Irodalomtörténeti Közlemények. 1904. 246. l. *Vezércikk a tápintézetéről*. Kisújszállás és Vidéke. 1905. 5. sz. *Széljegyzetek a Bánk bánhoz*. Urania. 1908. 11. sz. *Relikviák egy nagy költő, meg egy kis költő életéből*. Prot. új képes naptár. 1909.

Egyházkormányzati és szervezeti kérdéseket tárgyal az Erőpazarlás c. kiadványában, melyet az összeülendő zsinat előkészítő bizottságainak ajánl figyelmébe. Általános figyelemben részesült *Drummond és a Drummondizmus*. Tallózás a „természeti” és a „szellemi” világ határán; úgyszintén az „élő keresztyénség körül” (Kisújszállás, 1917.) című munkája, melyben az egyházi múlt alapzatán elítéli a külföldi példákat vakon követő egyházi túlhajtásokat. Hitet és őszinte istenfélelmet hangsúlyoz ő is, de a vallásosság azon megnyilatkozásait keresi, melyek népünk szellemi és kedélyi életéből önként fakadnak.

A folyó évben a református tanáregyesület elnökségétől nyert megbízatást, hogy a legközelebbi közgyűlésen Arany János születése százéves évfordulója esztendejében a nagy poétáról ő tartson felolvasást. Ebben azonban meggátolta már ekkor erősen mutatózó betegsége, melyet érezvén, kiter a megbízatás elől.

Iskolai és irodalmi munkásságán kívül minden idejét népes családjának szenteli, melyet atyai gyöngéd szeretettel vesz körül. 1905-ben alapít családot, feleségül vevén néhai Fekete József ügyvéd, városi árvaszéki ülnök nemeslelkű leányát, Gizellát, kivel boldog családi egyetértésben tölt el 12 esztendőt. Négy szép élő gyermeket — Gizella, Zoltán, Szabolcs,

Gyula — hagy árván az élet delén, 47 éves korában bekövetkezett halálával.

Szeremley Barna élete feltűnő változásokban, színes fordulatokban nem volt gazdag. Csendes, zajtalan munkás tanári élet volt az övé, tele erkölcsi tartalommal. Tisztelt volt a neve a helyi társadalom keretén kívül is az egész vidéken. Szülők és közönség, ha hozzá fordultak, rideglelkű embert soha sem találtak benne.

Kisújszállás város közönségének impozáns részvételével történt meg végtisztességadása szeptember 18-án délután, előbb a főgimnáziumi épület homlokzata alatt, majd a temetőben. Szem nem maradt szárazon, szív nem volt mozdulás nélkül, midőn az őt méltató beszédek, megemlékezések elhangzottak. Tanárok és tanítványok, szüők és gyermekek, nagyok és kicsinyek, rokonok, ismerősök, tisztelőinek végtelen sora kísérte ki a temetőbe.

Hamvai künn pihennek már a kisújszállási temető akácfái alatt a Nagykuság földjének hantjai között. Teste bár az enyészete, de lelke, szelleme él, itt marad közöttünk. Szerettei és jó barátai majd sokszor felkeresik sírját. Ha a szellő északról száll, elhozza tanítványai és kedves tanintézetének csókját, mely őt soha nem feledi el, őt tartja továbbra is vezérének.

Pihenj, aludj csendesen, hamvaidd felett virraszt az emlékezet!

Kisújszállás, 1917 szeptember 24.

Barla Jenő.

Irodalmi szemle

„Múlt, Jelen és Jövő” címmel reformációi egyházi beszédemet, a máramaros—ugocsai református egyházmegye jubileumi prédikáció pályázatán pályadíjnyertes művem *elő- és utó-imával* bővítve, kiadom. Ára — a magas nyomdaárak miatt — 1 kor. 20 fillér. Szórványokban házi istentiszteletek tartására is alkalmas. A tiszta jövedelem egy része a református sajtólapot és szociális akciót illeti. Megrendeléseket a pénz beküldése mellett címemre kérek: Dolha, Máramaros m., Benkő Victor református lelkész, diakonisszaügyi utazó titkár, a „Bethesda” társszerkesztője és titkára.

A **Debreczeni Lelkészi Tár** ezidei 8. száma változatos tartalommal jelent meg. Szelényi Ödön: A filozófia történetének jelentősége, áttekintése és irodalma című értekezését folytatja, ami mint a Theologiai Értesítő II. köt. 7. része, egy ivnyi terjedelemben külön is napvilágot látott. A különféle alkalmakra írott hét beszéd szerzői, nevezetesen Dombi Lajos, Fülöp József, Geduly Henrik, Gergely Károly, dr. Gönczy Lajos és Wagner György, előnyösen ismeretesek olvasó közönségünk előtt.

Ösvény. A Luther-társaság folyóirata. Szerkeszti Kovács Sándor theol. akad. tanár. A IV. évfolyam 3—4. füzeté Lévay József újabb költeményeiből mutat be vallási vonatkozású remeket, ezután dr. Szelényi, dr. Karafiáth Máriusz, dr. Králik Lajosné és Kovács Sándor

folyékony tollából közöl érdekfeszítő cikkeket, melyeknek egyező célja a társadalom erkölcsi reformálása főként a tagokban egyaránt. Az Irodalom és Szemle rovat szintén figyelemreméltó és tanulságos közleményeket tartalmaz. A református hitsorsosok tájékoztatása céljából igazán szükséges és hasznos volna, ha olyan kimutatásfélét vagy jegyzékfélét közölnének a református kiadványok fedéllapjain is, mint amilyent láthatunk a Luther-Társaság jubiláris kiadványairól a jól szerkesztett Ösvény utolsó lapjain. A mi református hitvallási, történelmi, társadalmi, tudományos és népies irodalmunk gazdag tárháza véka alá rejtett szövétnékként pislákol. Nincs, aki fennen lobogtassa őket. Pedig érdemes volna, egyéb érdektől eltekintve, már csupán időszerűség szempontjából is.

Az Igehirdető októberi száma nyolc szép reformációi jubiláris beszédet tartalmaz Lukácsy Imre, dr. Kováts István, Szűcs József, Nánay Béla, dr. Tóth Lajos és Révész János tollából. Az utóbbi három beszédet irt. A Nagybányán megjelenő kitűnő gyakorlati folyóiratot s annak különösebben e jubiláris számát (ára 1 K 60 fill.) ajánljuk az érdeklődők figyelmébe és támogatásába.

Férfiak és hősök címmel dr. Hadorn tollából Jánosi Zoltán fordításában értékes könyv jelenik meg a héten Hoffmannál Debreczenben. Ára 3 K.

Különfélék

Jog-e, vagy szeretet-e?

Az elmúlt hét legaktuálisabb témáinak egyike volt a pápa békejegyzékére adott két fejedelmi válasznak a latolgatása. Mi bennük a diplomácia? mi szolgálja belőlük a békét? van-e náluk alap a béketárgyalások megkezdéséhez? mindezt taglálni nem a mi feladatunk. A világtörténelem folyását, szellemi erkölcsi irányának újabb csapásait azonban figyelemmel kísérve, a jónak szolgálatában mi is buzgókodunk, viszont a fenyegető veszedelmeket elhárítani igyekezünk.

A háborút gyűlölködés, hatalmi vágy, mammonszomj szüli: a béke létrehozója a szeretet, a testvéri közösség ápolása, az evangéliom. Evangéliomi szereteten alapuló testvériség nélkül csak hivatalos békéről lehet szó, valódi, igazi békéről nem. A legmagasabb helyekről kiadott jegyzékek pedig még mindig a külső békét célozzák és félúton állanak meg, midőn a megértő és megbocsátó szeretet helyett a jogban keresik a béke fundamentumát.

„Az első alapvető gondolat az legyen, — írja a pápa —, hogy az anyagi erő helyébe a jog erkölcsi erejének kell lépnie”. És kiárvunk válasza szerint óhajtandó, hogy „a jövő világrend a fegyver hatalmának kikapcsolásával a jog erkölcsi hatalmán, a nemzetközi igazságosság és törvényesség alapján alapuljon”. „Különösen rokonérzéssel üdvözli a császári kormány, — írja Michaelis, — a békeszózat vezérlő gondolatát, hogy a jövőben a fegyverek mate-

riális hatalmának helyére a jog erkölcsi hatalmának kell lépnie”.

Mindebből örvendetesen megállapítható, hogy az emberiség egy lépéssel közelebb jutott az „ember” név méltóságának megvalósulásához: a Macht geht vor Recht túlhaladott álláspont lett a világtörténelem fejlődésében, az ököljog végleg eljátszotta borzalmas játékait. Így hát erősen reménykedhetünk, hogy a jog erkölcsi hatalma meghozza a békességet.

Az istenfiúságnak, az emberiség legszentebb eszményének megközelítésétől azonban még vajmi messze van a világ. Vajjon mikor jó el az az áldott kor, amelyben a szeretet, az evangéliom, az élő Ige, a Jézus lesz mindenekben az első és utolsó és áldozatos szeretetével eltávolítja még a göröngyöket is a jog útjából annyira, hogy mindenki sponte sua sine lege fidem pacemque colit.

V. D. M.

Dr. Baltazár Dezső püspökünket az egyetemes konvent elnöksége megbízta a tartalékos táborigaznokság feletti felügyelet gyakorlásával. Amidőn e hír regisztrálásakor örömmel teszünk bizonyosságot arról, hogy ez a megbízás az egyedül méltó férfiút érte, ugyanakkor püspökünknek őszinte szívből kívánjuk, hogy e téren szerzett babérait a haza és egyház javára és Isten dicsőségére gyarapítsa az Úr segédelmével és kegyelmével.

A református sajtó érdekében folyó hó 19-én előértekezletet tartott több lelkes dunamelléki lelkészi férfiú. A református napilap megindítását még nem mondották ki, hanem egy hét tagú bizottságot alakítottak, amelynek feladata a református sajtóegyesület alakuló közgyűlésének előkészítése. Ugyanezen az értekezleten lett nyilvánvaló, hogy „Az Erő” címmel új református ifjúsági lap indul meg a napokban s előkészületek folynak református szellemű szemle megindítására is. Mindezeket nagy örömmel vesszük tudomásul s adjuk tovább azzal a hozzátevéssel, hogy a református sajtó érdekében mindenki tegye meg mindazt, amit csak tehet. Itt a siker csakis az akaraton múlik s ha katolikus atyánkfiai megtudták indítani Magyarországon a német nyelvű napilapjukat is, a Neues Kleines Journal-t, akkor mi nem tudnánk-e fenntartani egy magyar napilapot?!

Meghívó. Az Országos Evangéliumi Protestáns Szövetség alakuló gyűlését 1917 november hó első napján délelőtt 10 órakor Budapesten, az újjvárosháza dísztermében tartja, mely gyűlésre a protestantizmus nagy, közös céljai iránt érdeklődőket tisztelettel és szeretettel meghívjuk. Debreczen—Budapest, 1917 szeptember hó 25-én. *Dr. Baltazár Dezső, dr. Zsilinszky Mihály*, ideiglenes elnökök.

Lelkészválasztások más egyházkerületekben. A gerjéni egyház Bús József sellyei rendes lelkészt, a mattyi gyülekezet Melegh Dezső h. lelkészt hívta meg.

Szerkesztői üzenetek.

Lapunk munkatársait kérjük, hogy az egyházmegyei gyűlésekről lehetőleg röviden referáljanak s ha a közgyűlés egyszersmind jubiláris gyűlés is, akkor emeljék ki a jubilálással kapcsolatos ünnepeket és alkotásokat.

Többek kéziratai beérkeztek, de lapunk szűk tere miatt várni kell, míg a közlésre sor kerül.

Tartalom: D. Erdős J., A reformáció és a tudomány. II. — Kiss F., Dr. Baltazár Dezső püspök harctéri látogatása. I. — Kardos A., Tompa Mihály. — Egyház: Tudósító, Lelkészegyesületi gyűlés Felsőszabolcsban. — Halottaink: Barla J., Szeremley Barna. — Irodalmi szemle. — Különfélék. — Szerkesztői üzenetek.

Pályázat.

A makói református egyház pályázatot hirdet két helyettes tanítói állásra.

Fizetés: 100—100 korona havonként az egyház pénztárából és lakás. Eredményes működés esetén még az év végével 100 korona mind-egyik helyettesnek az ösztöndíj alapból. Ezekon kívül a háborús segélyt is megkérjük a helyettesek részére s ha az állam megadja, úgy az is.

Kötelesség: A reábízott osztály vagy osztályok vezetése.

Pályázhatnak református vallású férfi- és nőtanítók s okleveles óvónők. Az állás azonnal elfoglalandó s az iskolai év tartamára terjed ki, vagyis 1917 szeptembertől 1918 június hó végéig.

Pályázatok alulírotthoz küldendők az okmányokkal együtt.

Makó, 1917 szeptember 16.

Bereczky László,
református lelkész,
iskolaszéki elnök.

2-2

Pályázat.

A füzesgyarmati református egyház pályázatot hirdet egy helyettes tanítói állásra.

Fizetése: egyháztól 70 korona; államsegélyből 50 korona havonként s egyszobás lakás.

Kötelessége: az I. leányosztály vezetése.

Pályázhatnak okleveles tanítók és tanítónők.

Pályázati kérvények október 10-ig lelkészi hivatalhoz küldendők. Állás azonnal elfoglalandó.

Iskolaszék.

Pályázat.

A tiszainokai református egyház pályázatot hirdet hadban levő kántortanítója helyettesítésére, annak távolléte idejére, illetve 8 (nyolc) hónapi

szorgalomidőre. Fizetés: egy szobás lakás, egy öl akácfa és 120 korona, a pénz havonként előre fizetve, az ismétlősökért 20 korona a községtől. Kötelesség: I-VI. osztályú vegyes iskola és ismétlősök tanítása; templomi és temetési ének-lésnek — lehetőleg orgonával — vezetése; presbiteri jegyzőség; kanonikus órákon — szükség esetén máskor is — lelkész helyettesítése. Nők is pályázhatnak, akikre a kántorság és lelkész-helyettesítés nem kötelező. Pályázati határidő szeptember 30.

Kérvények a tiszainokai református lelkészi hivatalhoz (J.-N.-K.-Szolnok m., posta helyben) küldendők.

Jubileumi könyvujdonságok.

Határmegyén. Egyházi beszédek és imák a reformáció négyszázados évfordulójára. Irta: *Paulik János* nyiregyházi ev. lelkész. Ára 60 fillér. Portóra 6 fillér küldendő.

Öt prédikáció a reformáció négyszázadik emlékére. Elmondott *Keckeméthy István, dr. Kenessey Béla, dr. Ravasz László, dr. Révész Imre és Nagy Károly* által. Ára bérmentve 2 korona 20 fillér.

Erős várunk nekünk az Isten. Emlékfüzet a reformáció 400 éves évfordulójára. Az iskolákban tartandó emlékünnepek teljes programjával. Irták: *Szeghalmi Gyula és Tóth József.* Ára 64 fillér. Portóra 6 fillér küldendő.

Das Buch der Reformation. Herausgegeben von Karl Kaulfuss-Diesch. 139 képpel. Ára kötve 10 korona 40 fillér.

Der deutsche Luther von D. Hermann Petrich. Ára 2 K 90 fill. Portóra 15 fillér küldendő.

Die deutsche Reformation von D. Hermann Petrich. Ára 2 K 90 fill. Portóra 15 fillér küldendő.

Unser Luther von Hans Preuss. Eine Jubiläumsgabe der Allgemeinen Evangelisch Lutherischen Konferenz. Ára 1 K 30 fill. Portóra 12 fillér küldendő.

Der Deutsche Reformator D. Martin Luther von Prof. Dr. J. Schmieder. Ára füzve 3 K 64 fill., kötve 4 K 80 fill. Portóra 18 fillér küldendő.

Luther in Worten aus seinen Werken von Martin Rade. Füzve 6 K 40 fill., kötve 8 kor.

Reformations-Jubelbüchlein für's deutsche evangelische Haus von Dr. Hermann Mosapp. Ára 40 fill. Portóra 6 fillér küldendő.

Drei Reformationsfeiern für Kirche, Schule und Familienabende von R. Eltze. Ára 80 fill. Portóra 6 fillér küldendő. Azonkívül ajánljuk a következő ujdonságokat:

Mach End o Herr, mach Ende! 24 Kriegsbetstunden. Herausgegeben von Lic. th. Dr. phil. *Julius Boehmer.* Ára 2 K 40 fill. Portóra 12 fill. küldendő.

Die Schritten des Neuen Testaments neu übersetzt und für die Gegenwart erklärt. Herausgegeben von Prof. D. D. W. Bousset und W. Heitmüller. 3-ik javított, és bővített kiadás. Míg a készlet tart, 8 félkötetben füzve 28 K 80 fill., 4 vászonkötésű kötetben 38 K 40 fill. kedvezményes áron szállítja:

SCHOLTZ TESTVÉREK könyvkereskedése Budapest, IX., Ferenc-körút 19/4.

Pályázat

a henczidai református egyház egyik tanítói állására.

Fizetés: 1. lakás, amely áll két padlózott szobából, egy téglázott előszobából, egy zárt konyhából, két kamarából, egy pincéből. A tanító rendelkezésére: egy istálló, egy ól. — 2. a) az egyháztól 100 korona készpénz, 20 korona kertváltás, — b) az államtól a törvényes kiegészítés.

Kötelesség: a reabizandó osztálynak vagy osztályoknak tanítása a tiszántúli egyházkerület tanterve szerint, — segítés a lelkészi irodai teendőkben — és ha a tanító nő s arra a presbiterium felhívja, az V—VI. osztályú leányoknak a női kézimunkára tanítása, melyért azonban az egyház évi 80 koronát fizet.

Pályázhatnak férfi és nőtanítók. Ha férfi választatik meg, tartozik az orgonista-kántort helyettesíteni, abban az esetben, ha az öt első sorban helyettesítő leánytanító is, szintén indokoltan akadályozva van. — Pályázati határidő október 10. Az állás azonnal elfoglalandó. Kellően felszerelt kérvények a lelkészi hivatalhoz küldendők.

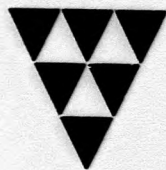
Henczidán (Bihar m.), 1917 szeptember 24.

Veress Bálint,
református lelkész.

1—2

Bibliotheca Jubilaris

irodalmi újdonságok, népszerű és tudományos művek jegyzéke a reformáció 400 éves jubileumára, magyar és német nyelven.

Kivánatra ingyen és bérmentve küldi meg

Hegedüs és Sándor

prot. irod. könyvkiadóhivatala

Debreczen.

A „HANGYA“

a Magyar Gazdaszövetség fogyasztási és értékesítő szövetkezete bármely községbe költségmentesen küldi ki megbízottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazításért a „Hangya“ igazgatóságához: Budapest, IX. Közraktár-utca 34. sz. A „Hangya“ kötelekébe jelenleg 1550 szövetkezet tartozik, 78 millió korona évi forgalommal.

Földművelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.

JUBILEUMRA!!

- Három jubilaris beszéd. Irta: Révész János K 1·20
 Jubilaris beszédek és imák. Irta: Paulik János K —60
 Emlékalbum képekkel . . . K 6—
 Magyar reformáció könyve. Szerkesztette: S. Szabó József. K 2·40
 Emlékkönyv a reformáció 400 éves jubileumára. Szerkesztette: Uray Sándor K 3·60
 Emlékfüzet. Erős várunk . . K —64
 Férfias hit. Beszédvázlatok, elmékedések. Irta Szimonidesz Lajos K 2·50
 Arany és Tompa emlékezete az iskolákban. Irta Fülöp József K —80
 Luther. Ünnepi játék. (Szindarab.) Irta: Wolf József K 4·50

KÓKAI LAJOS

Budapest, IV., Kamermayer Károly-utca 3.

Portóra 10% felárt kérek.